

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 15 – 1/2008.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/1_08/nks1_08.pdf]

AJANKOHTAISTA:
**STRATEGIC PRACTICES: HIDDEN HISTORIES OF GENDER
IN FINLAND 1880–2005.**
PROJEKTIKUVAUS

Heli Niskanen, Eerika Koskinen, Pasi Saarimäki ja Arja Turunen

Strategic Practices: Hidden Histories of Gender in Finland 1880–2005 on monitieteinen tutkimusprojekti, joka yhdistää historian ja etnologian oppialoja. Projektia rahoittaa Suomen Akatemian ”Valta Suomessa” -tutkimusohjelma (2007–2010) ja johtaa etnologian professori Laura Stark Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksesta. Tutkimus ajoittuu vuosiin 2007–2010. Projektissa työskentelevät Laura Starkin lisäksi historian tutkijat, dosentti Marja Kokko (JY) ja filosofian tohtori Saara Tuomaala (HY) sekä Jyväskylän yliopistossa edellä mainitussa laitoksessa työskentelevät tohtorikoulu-tettavat Eerika Koskinen (folkloristiikka), Heli Niskanen (etnologia), Pasi Saarimäki (Suomen historia) ja Arja Turunen (etnologia).

Projekti muodostaa monitieteisen tutkimusryhmän, joka tarkastelee sukupuolen ja vallan teoreettisia ja metodologisia kysymyksiä. Projekti on syntynyt kiinnostuksesta tarkastella sukupuolta eri aikojen kontekstissa ja tutkia kriittisesti monitieteisessä gender-tutkimuksessa käytettyjä teoreettisia malleja. 1990-luvulla yhteiskuntatieteistä omaksuttu sukupuoli-järjestelmän käsite on hallinnut gender-tutkimusta, mutta post-strukturalistien postmoderni kritiikki on osoittanut tämän suljetun ja deterministisen mallin puutteet. Käsite on muodostunut ongelmalliseksi myös menneisyyttä tarkastelevan empiirisen tutkimuksen käytössä. Sukupuoli-järjestelmä on käsitteenä liian rajoittunut mahdollistaakseen sukupuolten välisen dynamiikan ymmärtämisen erilaisissa historiallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa. Käsite ei myöskään pidä sisällään ihmisten toimijuuden osuutta sen muotoutumisessa. Projektin tavoitteena on nostaa esiin, miten eri ihmisryhmät paitsi toimivat valtarakenteiden sisällä myös muokkaavat niitä omalla toiminnallaan.

Kvalitatiivisia menetelmiä ja laajoja empiirisiä aineistoja käyttäen *Strategic Practices* -projektissa pyritään hahmottamaan uusi teoreettinen kehys, joka sovittaa historiallisen ymmärtämyksen sukupuolen ja vallan tutkimukseen. Kehys mahdollistaa

sukupuolidynamiikan paikallisten ja arkisten ilmenemismuotojen hahmottamisen ja uudenlaisen, tuoreen empiirisen tutkimuksen.

PROJEKTIN STRATEGISET KÄYTÄNTEET

Projekti toimii keskustelevana yhteistyöryhmänä, joka kokoontuu tapaamisiin noin kerran kuukaudessa. Tapaamisissa käydään läpi paitsi tutkimusaiheeseen liittyviä teoreettisia tekstejä myös ajankohtaisia keskusteluja sukupuolesta ja vallasta – esimerkiksi alkukeväästä 2008 vellonutta keskustelua sukupuolisesta häirinnästä eduskunnassa.

Yhteisten projektitapaamisten lisäksi tohtorikoulutettavat ovat kokoontuneet lukupiirin merkeissä projektin alusta lähtien. Tieteellisten tekstien ohella käsittelyn alla ovat olleet tohtorikoulutettavien omat aineistot, kuten tuomiokirjat, lehtiaineistot, verkkopäiväkirjat ja omaelämäkerralliset haastattelut. Olemme pohtineet sekä lukupiireissä että varsinaisissa projektitapaamisissa aineistojen ja tutkimuskirjallisuuden yhteensovittamisen problematiikkaa samaa aihetta – sukupuolta – eri tieteenalojen lähtökohdista käsittelevissä tutkimuksissamme. Järjestimme tämän aiheen tiimoilta joulukuussa 2007 ”III Kulttuurintutkimuksen päivillä” työryhmän ”Aineistot: poikkitieteellisyys haasteiden edessä”. Raportti Kulttuurintutkimuksen päiviltä on luettavissa tässä *Eloren* numerossa.

Projektissa on aloitettu yhteistyö useiden muiden ”Valta Suomessa” -tutkimusohjelmaan kuuluvien projektien kanssa, jotka käsittelevät myös sukupuoleen liittyvää tematiikkaa. Projektien jäsenet ovat tavanneet toisiaan paitsi Suomen Akatemian järjestämissä tilaisuuksissa myös Oulun Naistutkimuspäivien yhteydessä marraskuussa 2007.

Edistääkseen laajaa keskustelua aiheesta järjestetään projektin puitteissa seminaari ”Miksi sukupuoli?” syksyllä 2009. Seminaarissa tarkastellaan sukupuolta useista eri näkökulmista humanististen tieteiden alalla. Esitelmäkutsu sekä seminaarin alustava ohjelma julkistetaan myöhemmin tänä vuonna. Seminaarin lisäksi projektin jäsenet julkaisevat väitöskirjoja ja artikkeleita sekä kirjoittavat yhteisen artikkelikokoelman sukupuolen ja vallan kysymyksistä.

PROJEKTIN OSATUTKIMUKSET

Laura Stark tarkastelee tutkimuksessaan *Familial Patriarchy Meets Modernizing Reform: Public Discussion and Women's Hidden Power Networks in the 19th-Century Finnish Countryside 1850–1900*, miten patriarkaalinen valta ilmeni talollisten kotitalouksissa ja millaiset olivat naisten mahdollisuudet kiertää miehistä vallankäyttöä. Hän keskittyy erityisesti naisten muodostamiin verkostoihin, jotka uhmasivat miehistä vallankäyttöä ja mahdollistivat salaisen osallistumisen taloudelliseen toimintaan kotivarkauksien ja kontin-kantamisen muodossa. Stark käyttää aineistonaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistoon tallennettuja keruuvastauksia sekä sosiaalisia uudistuksia

kannattavia sanomalehtikirjoituksia ja muuta valistuskirjallisuutta; näissä aineistoissa kiinnitetään huomiota mainittuihin ilmiöihin ja niiden taustalla oleviin syihin.

Marja Kokon tutkimuksessa *Emäntäreservi. Keskustelu naisten merkityksestä pellervolaisessa osuustoimintaliikkeessä 1900-luvulla* pohditaan sitä, miksi naisten asema ja merkitys osuustoimintaliikkeessä Pellervossa säilyi sinnikkäästi järjestöllisenä ongelmana koko 1900-luvun ajan. 1800–1900-lukujen vaihteessa organisoituneelle pellervolaiselle osuustoimintaliikkeelle oli tärkeää saada naiset, ennen kaikkea maaseudun emännät, mukaan järjestötoimintaan edistämään suomalaisen maaseudun taloudellista ja sivistyksellistä nousua. Varhainen tavoite ei toteutunut, vaan naisista muodostui osuustoimintaliikkeelle ”järjestöllinen reservi”. Tutkimuksen ensivaiheessa on oleellista tarkastella sitä, miten tämä osuustoimintaliikkeen emäntäreservi ylipäänsä syntyi. 1900-luvun kuluessa naisten järjestöosallistumisen tukeminen ja vahvistaminen nousivat aika ajoin keskustelun kohteeksi. Tarkoituksena on viime kädessä tunnistaa (suomalaiselle) yhteiskunnalle leimalliset peruslogiikat: ne, jotka näyttävät tukevan ja nostavan naisten taloudellisen toimijuuden ja edustajuuden merkitystä, sekä ne, jotka puolestaan häivyttävät naiset järjestölliseen reserviin.

Saara Tuomaala aloittaa projektissa tutkijana varsinaisesti vuonna 2010 tutkimuksellaan *Women and Agency 1890–1917: Citizenship as Gendering Process in Modern Politics*. Hän tutkii suomalaisten naisten toimijuutta ja poliittista osallistumista 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Tuomaala tarkastelee, miten käsitykset sukupuolesta, vallasta ja poliittisesta toimijuudesta näyttäytyvät naisten itsensä tuottamissa moninaisissa poliittisissa teksteissä. Aineistona Tuomaala käyttää useita eri lähteitä: haastatteluaineistoa, naisten poliittisia kirjoituksia, kuten sanomalehtiartikkeleita ja pamfletteja, sekä poliittisten organisaatioiden tuottamia erilaisia tekstejä.

Pasi Saarimäen valmisteilla olevassa väitöskirjassa *Sallitun ja kielletyn seksuaalisuuden määrittäminen 1800-luvun lopun keskisuomalaisessa maasentyhteisössä ja käräjillä* tarkastellaan maaseudun seksuaalisuutta yhteisöllisten normien ja ihmisten käyttäytymisen kautta yhdessä keskisuomalaisessa käräjäkunnassa, Keuruulla. Tutkittavaa aihetta lähestytään monipuolisten kirkollisten ja oikeudellisten lähteiden avulla, joista jälkimmäisistä mainittakoon esimerkiksi lasten elatus-, avioero- ja lapsenmurhatapaukset. Saarimäki on kiinnostunut siitä, millä voimakkuudella, keinoin ja mahdollisuuksin maallinen lainsäädäntö, kirkollinen normienanto ja paikallisyhteisön normit pyrkivät määrittämään naimattomien ja naimisissa olevien ihmisten seksuaalista käyttäytymistä. Tällöin kyse on vallasta pystyä määrittelemään yhteisesti jaettuja seksuaalisuuteen liittyneitä normeja. Oikeuden ja kirkon toiminnan ja normien ohella tutkimuskohteena on myös yksilöiden eli miesten ja naisten toiminta (käyttäytyminen ja puheet) suhteessa normeihin. Ylhäältäpäin tai yhteisöstä tulevat seksuaalista käyttäytymistä koskevat säännöt nähdään eräänlaisena normatiivisena kehikkona, jonka sisällä yksilöiden toiminta voi olla joko normeja uudistavaa tai ristiriidassa niiden kanssa. Sallittu ja kielletty seksuaalisuus siis määrittyvät normien ja ihmisten toiminnan välisessä rajapinnassa.

Arja Turusen väitöskirjatutkimuksen *Housuihin hypännyt, eteenpäin harppova nykyaikainen nainen* aiheena on (pitkien päällyys-)housujen käytön yleistymisen suomalaisten naisten pukeutumisessa. Housut tulivat naisten pukeutumiseen maailmansotien välisenä aikana, mutta housujen käyttö herätti huomiota ja keskustelua vielä

1960-luvulla. Turunen tutkii, millaisten vaiheiden kautta housuista tuli naisille sopiva ja jopa suositeltava vaate. Tutkimusaineisto koostuu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kautta kerätystä kyselystä, jossa naiset kertovat omasta ”housuhistoriastaan” sekä naistenlehtien pukeutumisohjeista. Turunen tarkastelee housujen käyttöönottoa osana modernin ruumiskäsityksen muodostumista, joka asetti niin pukeutumiselle kuin yksilöiden toiminnalle uudenlaisia ihanteita. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten housujen käyttöönoton kautta määriteltiin uudelleen naiseutta ja naisten toiminnallisuuden rajoja.

Eerika Koskinen tutkii väitöskirjassaan *Intersections of Gender, Class and Work: The Strategies of a Female Worker in the 20th-Century Finland* sukupuolen, luokan ja työn yhteen kietoutumista vuonna 1927 syntyneen työläisnaisen elämäkerronnassa. Tutkittava henkilö on elänyt aikana, jolloin suomalaisen yhteiskunnan järjestys on muuttunut olennaisesti koskien naisen asemaa, sosiaalisia luokkia ja osallistumista työelämään. Tutkimuksessa tarkastellaan muutoksen kokemusta yksilön näkökulmasta. Väitöskirjan keskeisiä kysymyksiä ovat, millainen on tutkittavan kokemus sukupuolesta, luokasta ja työstä 1900-luvun Suomessa sekä miten hän määrittelee itsensä ja menneisyytensä, omat mahdollisuutensa ja paikkansa. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa sukupuolen ja luokan vaikutuksesta yksilön elämään, erilaisten sosiaalisten ryhmien välisestä dynamiikasta ja yksilön toimijuudesta. Lisäksi Koskinen pohtii tutkijan paikantumista ja sitoumuksia suhteessa tutkimuskysymyksiin ja tutkimuskohteeseen, joka on hänen oma isoäitinsä.

Vaikkeudet tulla raskaaksi, tahaton lapsettomuus ja avusteisten lisääntymisteknologioiden käyttö koskettavat yhä useampaa suomalaista. Tätä kenttää Heli Niskanen lähestyy väitöskirjassaan *Raskaaksi tuleminen, tahaton lapsettomuus ja teknologia: naisten toimijuuden mahdollisuudet verkkopäiväkirjoissa*. Tutkimuksessa tarkastellaan erilaisia naisten löytämiä keinoja, joiden avulla he kokevat voivansa toimia ja neuvotella mahdollisuuksistaan vaikuttaa raskaaksi tulemiseensa. Toisaalta tutkimuksessa keskitytään paitsi niihin esteisiin ja normeihin, jotka estävät naisten toimijuuden mahdollisuuksia, myös naisten mahdollisuuksiin kiertää nämä esteet. Tärkeänä kysymyksenä käsitellään myös sitä, mihin rooliin teknologia ja etenkin avusteiset lisääntymisteknologiat asetuvat. Estääkö biolääketieteessä käytetty lisääntymisteknologia naisten toimijuutta vai voiko se antaa naisille lisää toimijuuden mahdollisuuksia? Aineistona tutkimuksessaan Niskanen käyttää 2000-luvun alussa kirjoitettuja verkkopäiväkirjoja, joissa naiset kertovat yrityksistään, epäonnistumisistaan ja keinoistaan tulla raskaaksi.

Filosofian maisterit Eerika Koskinen ja Arja Turunen sekä filosofian lisensiaatit Heli Niskanen ja Pasi Saarimäki valmistelevat väitöskirjojaan Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksessa.